

Szlak Pomników Tour der Denkmäler

Szalejów Górny
Oberschwedeldorf

Tour der Denkmäler

Szalejów Górny

Szalejów Górny leży pomiędzy Kłodzkiem a Polanicą Zdrój przy trasie E67.

Pierwsza wzmianka o miejscowości „Swedlerdorph“ pochodzi z 25.11.1269 z Dokumentu Praskiego. W roku 1366 przeniesiono prawa parafialne z Szalejowa Dolnego do Szalejowa Górnego ze względu na bardziej centralne położenie, gdyż doszły nowe wioski.

Rodzina von Glubocz miała w posiadaniu „Swedlerdorph“ do roku 1350. Arnoszt z Pardubic odkupił wioskę i jeszcze tego samego roku podarował ją Augustianom, którzy posiadali ją częściowo do roku 1597.

W latach 1597 – 1776 należała w przeważającej części do Jezuitów. Patronatem nad wioską dzielili się później aż do roku 1945 baron von Münchhausen (Szalejów Dolny) oraz państwo Wallisfurt.

Długość miejscowości	4 km
Wielkość	1.244 ha
Położenie n.p.m.	327 - 400 m
Mieszkańcy 1841	889 osób z tego 11 wyznania ewangelickiego
1937	855 osób

W roku 1945 wieś znalazła się w granicach Polski i liczy sobie dzisiaj (2016) 857 mieszkańców. Należy teraz do Gminy Kłodzko, w skład której wchodzi

Oberschwedeldorf

Oberschwedeldorf liegt zwischen Glatz und Bad Altheide an der E67.

Ersterwähnung am 25.11.1269 in einer Prager Urkunde als „Swedlerdorph“. Im Jahre 1366 wurden die pfarrlichen Rechte von Niederschwedeldorf auf Oberschwedeldorf übertragen, weil neue Dörfer hinzu kamen, es am zentralsten lag.

Die Familie von Glubocz besaß „Swedlerdorph“ bis 1350. Arnustus von Pardubuitz kaufte es ab und schenkte es noch im selben Jahr den Augustinern, die es dann bis 1597 teilweise besaßen.

Von 1597 – 1776 gehörte es größtenteils den Jesuiten. Das Patronat teilten sich dann bis 1945 Freiherr von Münchhausen (Niederschwedeldorf) und Herrschaft Wallisfurt.

Länge des Ortes	4 km
Größe	1.244 ha
Höhenlage	327 - 400 m
Einwohner 1841	889 Personen davon 11 evangelisch
1937	855 Personen

1945 wurde es polnisch und hat heute (2016) 857 Einwohner. Es gehört jetzt zur Gemeinde Glatz, einem Zusammenschluss von 35 Dörfern.

Bundesamt für
Kartografie und
Geodäsie,
Richard-
Strauß-Allee 11
60598
Frankfurt
/Main
Ausschnitt
Meßtischblatt
der Grafschaft
Glatz Nr. 5565;
erstellt
zwischen
1883 – 1940

Święty obraz w gospodarstwie Tschöpe nr 45

Około roku 1850, w wielu nowo wybudowanych budynkach umieszczano w niszach okiennych od strony ulicy, pod szczytem dachu święty obraz, zamiast kapliczki czy krzyża przed domem.

Diecezjalny konserwator Hrabstwa Kłodzkiego, proboszcz w Domaszkowie / Bystrzyca, Artur Heinke sfotografował ten obraz już w roku 1939. Przedstawia on: Tróję św. koronującą przyjętą w niebiosy Matkę Boską. U jej stóp klęczą apostołowie Szymon i Juda Tadeusz. Im został poświęcony kościół w Szalejowie Dolnym. Obraz ten świadczy o tym, że Hilmar I baron von Münchhausen z Szalejowa Dolnego miał patronat nad tym gospodarstwem w Szalejowie Górnym. Dom został zbudowany w roku 1869 i w tymże roku zlecono wykonanie obrazu. Odnowiony został w 1908 r. przez Amanda Tschöpe.

Profesor gimnazjalny w Kłodzku i proboszcz w Szalejowie Górnym, Aloys Bach, autor „Urkundlichen Kirchengeschichte der Grafschaft Glatz“ [„Udokumentowana historia kościoła w Kłodzku“] pisał też kronikę Szalejowa Górnego, która znajduje się w parafialnym archiwum. Zmarł 01.02.1845 i został tutaj pochowany.

Heiligenbild auf dem Tschöpe Hof Nr. 45

In der Zeit um 1850 wurde vielerorts bei Neubauten an der Straßenfront im Giebel ein großes Heiligenbild in eine obere Fensternische gestellt, anstatt eines Bildstockes oder Kreuzes vor dem Hof.

Der Diözesan Konservator für die Grafschaft Glatz, der Pfarrer in Ebersdorf/Habelschwerdt, Artur Heinke, fotografierte schon 1939 dieses Bild. Es stellt dar: Die heiligste Dreifaltigkeit krönt die in den Himmel aufgenommene Gottesmutter. Zu ihren Füßen kniend die Apostel Simon und Judas Thaddäus. Ihnen wurde die Pfarrkirche in Niederschwedeldorf geweiht. Das Bild bezeugt, dass Hilmar I von Münchhausen aus Niederschwedeldorf das Patronat über diesen Hof in Oberschwedeldorf ausübte. 1869 wurde das Haus gebaut und das Bild in Auftrag gegeben. Renoviert wurde es von Amand Tschöpe 1908.

Der Gymnasial Professor in Glatz und Pfarrer in Oberschwedeldorf, Aloys Bach, Verfasser der „Urkundlichen Kirchengeschichte der Grafschaft Glatz“ schrieb auch eine Pfarrchronik von Oberschwedeldorf, die sich im Pfarrarchiv befindet. Er starb am 01.02.1845 und wurde hier begraben.

Kapliczka w gospodarstwie Oskara Heinze nr 24

Kapliczka ta została postawiona po przejściu dżumy w roku 1680 przez ówczesnego właściciela Andreasa Wenke. Dżuma zabiła w Kłodzku 1.468 mieszkańców. Gospodarstwo miało wielkość 82 mórg (20,5 ha). Znajdujący się za gospodarstwem duży kamieniołom był wydzierżawiony.

Trasa E67 była wyrównywana tutaj, przy „Kłodzkiej Górze” w 1934 r.

Na górze, przed miedzą graniczną do Szalejowa Dolnego stała po lewej stronie drewniana strażnica. Miała za zadanie chronić Kłodzko przed atakami z zachodu.

W czasie wojny o sukcesję bawarską doszło tutaj 18.01.1779 do ciężkiej bitwy pomiędzy wojskami austriackimi i pruskimi.

Na zlecenie Rudolfa Heinze, Köln kapliczka została odremontowana. Nadzór nad pracami przejął w roku 2011 Helmut Goebel.

Bildstock auf dem Hof Oskar Heinze Nr. 24

Errichtet wurde dieses Denkmal nach der großen Pest 1680 vom damaligen Besitzer Andreas Wenke. Die Pest forderte in Glatz 1.468 Tote.

Das Gut war 82 Morgen (20,5 Ha) groß. Ein hinter dem Hof gelegener großer Steinbruch war verpachtet.

Die E 67 wurde ab hier am „Glatz Berg“ 1934 begradigt. Oben vor der Flurgrenze zu Niederschwedeldorf stand links das Bloghaus. Es sollte Glatz vor Angriffen aus dem Westen schützen.

Hier kam es im Bayerischen Erbfolgekrieg am 18.01.1779 zu einem schweren Gefecht zwischen österreichischen und preußischen Truppen.

Im Auftrage von Rudolf Heinze, Köln wurde der schöne Bildstock renoviert. Durchführung übernahm im Jahre 2011 Helmut Goebel.

Kapliczka w gospodarstwie nr 22

Kapliczkę tą postawił Franz Taus. Gospodarstwo odziedziczył w roku 1818.

Kapliczka ma cechy okresu klasycyzmu i romantyzmu. Obecny właściciel Leszek Pondo sam odnowił pomnik. Zrobił to bardzo dobrze.

Na przedniej stronie widnieje napis:

Daj mi o Boże
łaski, o które prosimy
za pośrednictwem
matki Twojej kochanej.
Mario,
z pełnym zaufaniem
zwracamy się do Ciebie

Na stronie tylnej: litery: F. Taus 1828

Od tego miejsca była w latach 1970/71 budowana trasa europejska (67) dokładnie przez błonie aż do gospody Paula Heinze.

Bildstock Gut Nr. 22

Diesen Bildstock setzte Franz Taus. Er besaß dieses Restgut seit 1818.

Der Bildstock ist aus der Zeit des Klassizismus und aus der Romantik. Der jetzige Besitzer Leschek Pondo hat dieses Denkmal sehr gut selbst restauriert.

Auf der Vorderseite steht:

Gieb mir mein Gott
diejenige Gnade, um
welche bei Dir Deine liebe
Mutter für uns bittet.
O Maria
Erhalte uns ein festes
Vertrauen auf Dich

Rückseite: Buchstaben: F. Taus 1828

Ab hier wurde 1970/71 die Europastraße (67) gerade durch die Au bis zum Gasthaus Paul Heinze gebaut.

Gospodarstwo nr 35

Przy drodze biegnącej przez wieś, przed gospodarstwem rolnika Oswalda Ullricha stoi postawiony tam w roku 1903 krzyż. Na tabliczce u postawy wyryto napis:

Spoglądajmy ku górze
na krzyż,
gdzie Zbawca
umarł za nas,
a nam, upadłym
grzesznikom
zapewnił
wieczność i zbawienie.

Historia liczącego 128 mórg (32 ha) gospodarstwa jest bardzo interesująca i udokumentowana już w roku 1520. Należało wówczas do Valtina Schwedlera. Nie wiadomo jednak, czy ma on powiązanie z założycielem wioski Schwedlerem. Możliwe jednak, że do wioski przybył z Zips (Węgry) najemca mieszkania Schwedler. Stamtąd przybywali poszukiwacze miedzi i tak mielibyśmy powiązanie z „kuźnią miedzi” nad rzeką Bystrzycą przed Polanicą.

W roku 1867 August Ullrich rozebrał budynki gospodarcze, stawiając nowe. Posiadał trzy zaprzęgi konie, którymi wykonywał w górach kłodzkich usługi pociągowe. Zdarzało się, że jego furmani jechali aż do Hannoveru. Zaznaczył swój wpływ przeciwko budowie linii kolejowej przez Szalejów Górny.

I tak położono ją przez Stary Wielisław. Trasa Świdnica / Kudowa Zdrój, tzw. „Linia kuracyjna” jest jeszcze dzisiaj (2016) w użyciu.

Hof Nr. 35

An der Dorfstraße vor dem Hof des Bauern Oswald Ullrich steht das 1903 errichtete Kreuz. Auf der Tafel im Sockel wurde eingemeißelt:

Auf zum Kreuze
Lasst uns blicken,
wo der Heiland
für uns starb
Und uns tief
gefallenen Sündern
Seligkeit und
Heil erwarb.

Die Geschichte des 128 Morgen (32 ha) großen Hofes ist sehr interessant und schon 1520 nachgewiesen. Er gehörte damals Valtin Schwedler. Ob er aber mit dem Dorfgründer Schwedler in Verbindung zu bringen ist, ist nicht bekannt. Möglich ist, dass ein Lokator Schwedler aus der Zips (Ungarn) kam. Von dort kamen die Kupfersucher und so hätten wir eine Verbindung zum „Kupferhammer“ an der Weistritz vor Altheide.

1867 ließ August Ullrich den Hof abreißen und baute ihn, etwas zurückversetzt wieder auf. Er hatte drei Pferdegespanne und leistete in den Grafschafter Bergen Vorspann. Es kam vor, dass seine Fuhrleute Strecken bis Hannover zurück legten. Er soll auch seinen Einfluss gegen den Bau der Eisenbahnlinie durch Oberschwedeldorf geltend gemacht haben, so dass diese über Altwilmsdorf gelegt wurde. Die Strecke Schweidnitz/Bad Kudowa wird heute (2016) noch befahren, die sogenannte „Bäderlinie“

Centrum wioski

(z kioskiem i parkingiem)

1. **Kolumna Maryjna** przy szkole parafialnej, wykonana w roku 1725, ukoronowana barokową Pietą odzwierciedla cierpienie Marii. Napisy u podstawy wskazują na dziękczynienie za ochronę przed zarazą. Całkowicie odnowiona w latach 2011/2013, kolumna obłożona złotem płatkowym przez historyka sztuki Ludwiga. Nadzór Helmut Goebel. Prace sfinansowane przez rodzeństwo Heinze (gospodarz nr 24) oraz polskich mieszkańców wioski.

Dorfmitte

(mit Kiosk und Parkplatz)

1. Die **Mariensäule** an der Küsterschule, errichtet 1725, gekrönt mit der barocken Pietà, spiegelt das Mitleiden Mariens wieder. Die Inschriften im Sockel weisen auf ein Pestgelübte hin. Total renoviert 2011/2013 und mit Blattgold belegt von KH Ludwig. Leitung Helmut Goebel. Finanziert von den Geschwistern Heinze (Bauer Nr. 24) und den Polnischen Dorfbewohnern.

2. **Gospoda** „Pod czarnym rumakiem“ z biurem gminnym, regionalnym muzeum i strażą pożarną.

- wzmiankowana już w roku 1372 jako urząd sołtysa (siedziba burmistrza)

2. **Gasthaus** „Zum schwarzen Ross“ mit Gemeindebüro, Heimatmuseum und Feuerwehr.

-bereits 1372 als Erbscholtisei (Sitz des Bürgermeisters) erwähnt.

3. Nadająca się do muzeum „**Kuźnia Reinelta**“; nie podkuwa już niestety kopyt końskich.

4. Do budynków kościelnych należy też **gotyckie przedbramie** sprzed roku 1500 z ostrołukowym przejściem w południowej części muru obronnego, gdzie jeszcze dzisiaj są widoczne otwory strzelnicze.

3. Die museumsreife „**Reinelt Schmiede**“; leider werden hier keine Pferde mehr beschlagen.

4. Zu den kirchlichen Gebäuden gehört auch **das gotische Torhaus** von vor 1500 mit seinem Spitzbogendurchgang im südlichen Teil der Wehrmauer, wo noch heute die Schießscharten zu sehen sind.

5. W roku 1682 zbudowano drugą bramę jako **dzwonnice**. W ścianie wschodniej tej wieży znajduje się płaskorzeźba chusty do ocierania potu z piaskowca, z około 1500 r. Płaskorzeźba pochodzi prawdopodobnie z wcześniejszego gotyckiego kościoła, który został przebudowany w okresie baroku. Święta Weronika oraz dwaj aniołowie podają przedstawionemu bez korony cierniowej Chrystusowi chustę do ocierania potu. W całym Hrabstwie Kłodzkim jest takich tylko 5.

5. 1682 wurde das zweite Tor als **Glockenturm** gebaut. In der Ostwand dieses Turmes befindet sich ein Schweiß Tuchrelief aus Sandstein von ca. 1500.

Dieses Relief stammt wahrscheinlich aus der früher gotischen Kirche, die in der Barockzeit umgebaut wurde.

Die Heilige Veronika und zwei Engel reichen Christus, ohne Dornenkrone dargestellt, das Schweiß Tuch.

Es gibt nur 5 davon in der Grafschaft Glatz

Kościół parafialny p.w. świętego Jerzego

Przybywając od strony Polanicy widać na wzniesieniu, pośrodku wioski kościół. Uwagę zwraca kolorowy monogram Chrystusa na dachu:

I H S

Jezus Chrystus Zbawiciel

Nad monogramem krzyż.

Kościół został zbudowany z kamienia, w stylu gotyckim w drugiej połowie XIV wieku.

Przebudowany w stylu barokowym w roku 1683, a potem jeszcze raz w roku 1765.

Wielu pielgrzymów, w drodze ze Starego Wielistawia do Wambierzyc zatrzymywało się w Szalejowie Górnym. Modlili się przed cudowną Pietą z roku 1420, która dzisiaj jest tak samo czczona.

Barokowe figury świętego Piotra i Pawła w przedsionku zostały wykonane we Wrocławiu około 1700 r.

Na nowym cmentarzu, u góry stoi zbudowana w XIX wieku kaplica cmentarna rodziny Büttner. Obok znajduje się małe lapidarium ze stojącym tam Aniołem rodziny Schaar (miejsce spoczynku rodziny Schaar z Polanicy). Po roku 1923 nie została tutaj pochowana żadna osoba z Polanicy, ponieważ mieli już własny cmentarz. 01.10.1923 Polanica stała się samodzielną parafią.

Die Pfarrkirche zum Heiligen Georg

Von Altheide kommend, sieht man die Kirche auf einer Anhöhe in der Dorfmitte liegen. Auffallend ist das farbige Christusmonogramm auf dem Dach:

I H S

Jesus Heiland Seligmacher

Über dem Monogramm das Kreuz.

In der zweiten Hälfte des 14. Jahrhunderts wurde sie aus Stein als gotische Saalkirche errichtet.

1683, im Barock, wurde sie umgebaut und noch einmal im Jahr 1765.

Viele Wallfahrer auf dem Weg von Altwilmsdorf nach Albendorf machten Station in Oberschwedeldorf. Sie beteten vor der wunderbaren Pietà von 1420, die auch heute noch genauso verehrt wird.

Die barocken Statuen, der Heiligen Petrus und Paulus in der Vorhalle wurden um 1700 in Breslau geschaffen. Auf dem neuen Friedhof, oben, steht die im 19. Jahrhundert errichtete Grabkapelle der Familie Büttner. Daneben befindet sich ein kleines Lapidarium auf dem auch der Schaar-Engel (Ruhestätte der Familie Schaar aus Altheide) steht. Nach 1923 wurden hier keine Personen aus Altheide mehr beerdigt, da sie jetzt einen eigenen Friedhof „Klotzka“ hatten. Am 01.10.1923 wurde Altheide selbständige Pfarrgemeinde.

Krzyż Riedla-Hanniga

Na północ od ulicy Wolańskiej, na małym wzniesieniu stoi masywny, nowy budynek malarza Adolfa Riedla. Kupił on w roku 1937 parcelę nr 78 o wielkości 1.932 m² od właściciela ziemskiego Adolfa Hanniga (nr 52). Przed domem stoi wysoki, stary krzyż, który postawiła prawdopodobnie rodzina Exner. Na małej tabliczce widnieje napis:

Wypełniło się

Pod krzyżem stoją Matka Boska oraz Jan Ewangelista. Dla ochrony sporządzono kute, metalowe ogrodzenie.

Das Riedel-Hannig Kreuz

Nördlich der Wallisfurter Straße, auf einer kleinen Anhöhe gelegen steht der massive Neubau des Malermeisters Adolf Riedel. Er hatte das Grundstück Nr. 78 mit der Größe von 1.932 m² im Jahre 1937 von dem Gutsbesitzer Adolf Hannig. (Nr. 52) gekauft. Vor dem Haus steht das hohe alte Kreuz, welches wohl die Familie Exner errichtete. Auf der kleinen Tafel am Kreuzesstamm steht:

Es ist vollbracht

Unter dem Kreuz steht die Mutter Gottes und Johannes, der Evangelist. Zum Schutz wurde ein schmiedeeiserner Zaun errichtet.

Jan Nepomucen

Odziedziczone gospodarstwo z numerem domu 79 należało w latach 1937 – 1946 do rolnika Paula Mücke. Nad drzwiami wejściowymi do domu zostały wykute inicjały „I K 1818”. Ignatz Klinke, wcześniejszy właściciel. Pola wznoszą się aż do ulicy Neuheider, do „wzniesienia Klinkego”. Stąd jest przepiękny widok w serce Hrabstwa Kłodzkiego.

Pomnik został wzniesiony w roku 1811 przez Ignatza Klinke. Z przodu na postumencie znajduje się płaskorzeźba mostu z którego św. Nepomucen zostaje wtrącony w wody Wełtawy.

Z lewej strony postumentu wyryto:

Święty Janie
Nepomucenie
Zanieś nasze
prośby
Erbat I K
1811

Chwalcie Pana
w jego Świętych:
Pozwólcie im
wielbić
Boga

Johannes von Nepomuk

Das Restgut mit der Haus Nr. 79 gehörte von 1937 – 1946 dem Landwirt Paul Mücke. Über der Haustür sind die Initialen „I K 1818“, eingemeißelt. Ignatz Klinke, Vorbesitzer. Die Felder stiegen bis zur Neuheider Straße, zur „Klinkenhöhe“ an. Von der hat man einen wunderbaren Rundblick in das Herz der Grafschaft Glatz.

Das Denkmal wurde 1811 von Ignatz Klinke errichtet. An der Vorderseite im Sockel ist ein Flachrelief einer Brücke von der der Hl. Nepomuk in die Fluten der Moldau gestürzt wurde.

Auf den Sockelseiten ist eingemeißelt:

Heiliger
Johann vo
n Nepomuk
Bitt für uns
Erbat I K
1811

Lobet Gott
in seinen heili-
gen: Lasset ihn
Gott in dernselben
preisen

Drewniany krzyż na skrawku łąki

Według ustnych przekazów, w pobliżu krzyża Hannig-Exnera miało być popełnione (końcem 19 wieku) morderstwo. Jako znak odpokutowania postawiono później, dzisiaj jeszcze dobrze utrzymany krzyż przydrożny oraz otoczono go, również schodki do niego prowadzące metalowym płotkiem.

Przedstawiony jest Ukrzyżowany, poniżej czaszka i kości: Chrystus jako zwycięzca śmierci.

Matka Boska z mieczem przebijającym jej serce.
(Przepowiednia starca Symeona:
„A Twoją duszę miecz przeniknie”).

Baranek Boży (Agnus Dei) jako symbol Syna Bożego, który umarł za nas na krzyżu.

Corocznie szła do tego krzyża pielgrzymka, nazwana imieniem Marka Ewangelisty. Odprawiane było też nabożeństwo, ostatnie 25.04.1945, dokładnie dwa tygodnie przed zakończeniem II wojny światowej.

Kreuzsteckla

Nach mündlicher Überlieferung soll sich in der Nähe des Hannig-Exner-Kreuzes (Ende des 19. Jh) ein Totschlag zugetragen haben. Als Sühnezeichen baute man später das heute noch gut erhaltene Wegekreuz und umgab es, auch den Treppenaufstieg mit einem eisernen Zaun.

Es ist dargestellt der Gekreuzigte, darunter Totenschädel und Knochen: Christus als Sieger über den Tod.

Die Mutter Gottes mit dem Schwert, das ihr Herz durchbohrt. (Die Weissagung des greisen Simeon: „Und deine Seele wird ein Schwert durchbohren“).

Das Lamm Gottes (Agnus Dei), als Symbol des Gottessohnes, der sich für uns am Kreuz geopfert hat.

Alljährlich ging die Bittprozession, genannt nach dem Evangelist Markus zu dem Kreuz. Es wurde auch eine Andacht abgehalten, letztmalig am 25.04.1945, genau zwei Wochen vor Ende des 2. Weltkrieges.

Krzyż Volkmera

Przy drodze z Szalejowa Górnego do Wolan, pomiędzy gospodarstwami Engela i Schäfera znajdowało się po prawej stronie na wzniesieniu gospodarstwo Olbricha, nr 27. Przed nim stoi krzyż. Wcześniejszy właściciel gospodarstwa, Anton Volkmer postawił go w roku 1866.

Tablica na stronie przedniej zawiera słowa:

Z pokorą chcę
ucałować ten krzyż.
Krzyż, który dźwigał
kiedyś mój Jezus,
chcąc odkupić
grzechy moje.
Do niego przybito
Go gwoździami.

Volkmer Kreuz

Auf der Straße von Oberschwedeldorf nach Wallisfurt, zwischen Engel- und Schäferhof lag auf der rechten Seite und einer Anhöhe der Olbrich Hof. Gut Nr. 27. Davor steht ein Kreuz. Ein Vorbesitzer, Anton Volkmer, errichtete es 1866.

Eine Gedenktafel an der Vorderseite enthält die Wörter

In Demut will das
Kreuz ich küssen.
Das Kreuz, das einst
mein Jesus trug.
Die Sünden für
Mich abzubüssen.
Daran man ihn
Mit Nägeln schlug.

Tour der Denkmäler

Oberschwedeldorf

herausgegeben von:

Helmut Goebel

Am Getterbach 47

48163 Münster

Tel. + 49 (0) 2 51 - 71 24 71

Fax: + 49 (0) 2 51 - 71 43 96

E-Mail: helmut-goebel@gmx.de

© 14.05.2016

Im Auftrag des Herausgebers
im Internet veröffentlicht unter:

www.grafschaft-glatz.de

von Christian Drescher